

MICHALIČKOVÁ, M. - KRUPOVÁ, Z. - KRUPA, E.: *Nákladové stropy pre nulovú rentabilitu výroby mlieka na Slovensku v rokoch 2006 -2010. In: Naš chov, 72, 2012, č. 12, s.9-10, ISSN 0027-8068.*

Nákladové stropy pre nulovú rentabilitu výroby mlieka na Slovensku v rokoch 2006 - 2010

M. Michaličková¹, Z. Krupová¹, E. Krupa²

¹Centrum výskumu živočíšnej výroby Nitra, ²VÚŽV v. v. i., Uhříněves

Súhrn

Cieľom článku bolo zhodnotiť ekonomiku výroby mlieka na Slovensku počas rokov 2006 až 2010 po vyňatí implicitných (nefinančných) nákladov z celkových nákladov na chov dojníc a porovnať ich s hodnotou nákladových stropov potrebnou na dosiahnutie vyrovnaného výsledku hospodárenia. Po odpočte nefinančných nákladov vzrástla ziskovosť výroby mlieka v sledovanom období v priemere o 22 %. Náklady potrebné pre dosiahnutie nulovej rentability výroby boli počas sledovaného obdobia 4,973 € na krmny deň dojnice. Naproti tomu skutočné finančné náklady na krmny deň boli vo výške 4,300 €. V chove dojníc tak vznikla úspora nákladov vo výške 0,673 € na krmny deň dojnice.

Kľúčové slová: náklady, odpisy, vyrovnaný výsledok hospodárenia, mlieko

Summary

The aim of this article was to evaluate the economics of milk production in Slovakia after counting out the implicit (non-financial) costs from the total costs in the years 2006 – 2010 and to compare this value with maximal limit costs needed for balanced profit. Profitability of milk production increased by 22 % after counting out the non-financial costs in the evaluated period. The average costs necessary to achieve the zero profitability were of 4,973 € per feeding day during this period. Contrary, the real financial costs per feeding day were of value 4,300 €. This resulted in a cost saving of 0,673 € per feeding day of dairy cattle.

Summary

Key words: costs, depreciation, balanced profit, milk

Úvod

Účtovná a ekonomická prax pri kalkuláciách nákladov berie do úvahy výsledok hospodárenia, ktorý je rozdielom výnosov a všetkých nákladov (či už finančnej alebo nefinančnej povahy) za dané účtovné obdobie. V ekonomickej teórii sú však odpisy (dlhodobého hmotného majetku a základného stáda) chápané ako implicitné náklady, ktoré nepredstavujú priame finančné výdavky (Borzová, 1991; Huba a kol., 2010). Odpisy zvierat zahrnuté do nákladov základného stáda dobytky (dojníc) zohľadňujú v praxi reálne náklady na výrobu dojnice (Daňo a kol., 2007), resp. náklady súčasne investované do odchovu mladých zvierat, čím vytvárajú predpoklad pre finančné zhodnotenie chovu ako celku (Krupová a kol., 2012). Naopak, vyňatie odpisov z celkových nákladov základného stáda umožňuje vypočítať reálne vynaložené náklady za dané obdobie. Na dosiahnutie nulového výsledku hospodárenia by mali byť tieto náklady pokryté tržbami z realizácie mlieka. Tzn., že tržby z realizácie ako súčinnú úroveň úžitkovosti a realizačných cien mlieka, predstavujú hodnotu maximálnych prípustných nákladov t.j. „nákladových stropov“. Takto vyčíslené maximálne náklady pre nulovú rentabilitu, sú orientačným ukazovateľom pre chovateľa. V prípade, ak reálne náklady presiahnu nákladové stropy v chove, je dosiahnutá strata z realizácie, v opačnom prípade ide o zisk.

Materiál a metodika

Analýza ekonomiky výroby mlieka na Slovensku bola vykonaná za obdobie rokov 2006 – 2010 na výberovom súbore 15 podnikov spolupracujúcich s CVŽV Nitra. Podrobná

charakteristika chovateľských a ekonomických ukazovateľov týchto chovov je uvedená v predchádzajúcich číslach časopisu *Náš chov* (č. 10 a 11/2012). Podobne ako v predchádzajúcom príspevku boli vlastné náklady na krmný deň (KD) a na jednotku produkcie vyčíslené odpočítavacou kalkulačnou metódou, s tým rozdielom, že do výpočtu boli zahrnuté len reálne vynaložené (explicitné) náklady bez zohľadnenia nákladov na odpisy dlhodobého majetku a odpisy základného stáda. Výška odpisov dlhodobého hmotného majetku a zvierat sa v sledovanom období pohybovala v intervale od 0,922 € (rok 2007) do 1,169 € (rok 2010). Celkové odpisy predstavovali v priemere 17,9 % vlastných nákladov na krmný deň dojnice.

Rozdiel realizačnej ceny mlieka a takto vyčíslených jednotkových nákladov predstavoval výsledok hospodárenia (VH) (Bielik, 2006). Za predpokladu, že VH bol nulový, podnik nedosahoval ani zisk a ani stratu (Bielik, 2006) a rentabilita nákladov bola nulová (Zalaj, 2006). Realizačná cena, ktorá vstupovala do výpočtov, bola po zápočte priamych podpôr (bližšie informácie v časopise *Náš chov* č. 11/2012). Súčinom realizačnej ceny a úžitkovosti na KD bol vyčíslený nákladový strop, ktorý bol podmienkou pre dosiahnutie nulového výsledku hospodárenia.

Výsledky a diskusia

Priemerné náklady na kg mlieka bez zápočtu odpisov dlhodobého hmotného majetku a základného stáda zvierat (implicitných nákladov) v období rokov 2006 – 2010 boli 0,268 € (od 0,241 € v roku 2006 do 0,287 € v roku 2008). Takto vyčíslené náklady boli o 19 % nižšie ako náklady so zápočtom odpisov. Rentabilita vlastných nákladov bola za sledované obdobie na úrovni 16,0 % (od -1,8 % v roku 2009 do 33,0 % v roku 2006). Interval nákladovej rentability vo výrobe mlieka sa po odpočte odpisov rozšíril o 8,6 p. b. a posunul smerom doprava. Ziskovosť výroby mlieka sa tak v sledovanom období zlepšila v priemere o 22 p.b. Medzi výškou odpočítaných implicitných nákladov a nákladov na KD platí nepriama úmera. To znamená, čím vyššia je hodnota odpisov, tým nižšia je hodnota explicitných nákladov na KD, za predpokladu *ceteris paribus*. Z tohto dôvodu dosahovali intervaly jednotkových nákladov, výsledkov hospodárenia a rentabilit v prípade bez a so zápočtom odpisov v jednotlivých rokoch rozdielne hodnoty. Napríklad, najvyššie náklady na kg mlieka boli v prípade zápočtu odpisov vyčíslené v roku 2010 (0,359 €) ale v prípade bez zápočtu odpisov bola najvyššia úroveň nákladov na jednotku produkcie zistená v roku 2008 (0,287 €). Prehľad ekonomických parametrov výroby mlieka bez a so zápočtom odpisov je uvedený v tabuľke. Keďže výpočet nákladových stropov potrebných pre dosiahnutie nulovej rentability výroby mlieka vychádzal z jednotkových realizačných cien a priemernej dennej mliekovej úžitkovosti, vyčíslené hodnoty sú platné pre obidve alternatívy (bez/so zápočtom odpisov). Priemerné náklady potrebné na dosiahnutie nulovej rentability boli na úrovni 4,973 €/KD (od 4,151 € v roku 2009 do 6,018 € v roku 2008). Pri zohľadnení odpisov vo vlastných nákladoch na KD dojníc došlo k prekročeniu hodnoty nákladového stropu v priemere o 0,331 € (tabuľka), tzn., že pre nulovú rentabilitu bolo v chovoch potrebné znížiť náklady na KD v priemere o 0,331 €. Naopak, odpočítanie hodnoty odpisov od vlastných nákladov chovu dojníc a tým vyjadrenie explicitných (reálne vynaložených) nákladov, viedlo k zníženiu jednotkových nákladov. Náklady v sledovanom období teda boli o 0,673 € nižšie, ako hranica nulovej rentability a vo väčšine hodnotených rokov bol dosiahnutý pozitívny výsledok hospodárenia. Výnimkou bol iba rok 2009, keď nastalo prekročenie nákladového stropu potrebného na dosiahnutie nulovej rentability a to o 0,075 € na KD dojníc. Dôvodom bol prudký prepád realizačných cien mlieka na trhu a pokles mliekovej úžitkovosti dojníc v tomto roku (tabuľka).

Záver

Z analýzy ekonomických parametrov výroby mlieka vyplýva, že implicitné náklady sú významnou položkou vlastných nákladov (17,9 %). Odpočet implicitných nákladov vytvára

menší tlak na uhradovací funkciu realizačnej ceny mlieka. Zároveň dochádza k zlepšeniu výsledku hospodárenia t. j. k úspore nákladov 0,673 € na KD. Naopak, započítaním odpisov dochádza k prekročeniu nákladového stropu o 0,331 € na KD. Výnimkou bol len rok 2009, kedy prepad cien mlieka vytvoril stratu na kg mlieka vo výške -0,005 € a to aj napriek odpočtu implicitných nákladov. V súvislosti s výškou odpisov je potrebné dodať, že ich hodnota je tým vyššia, čím sú vyššie náklady na vyrobenú prvôtku zaradenú do základného stáda, resp. náklady na obstaranie dlhodobého hmotného majetku. Racionálnou kombináciou výrobných faktorov pri odchove zvierat je možné tieto náklady znižovať, a tým zároveň ovplyvňovať nielen výsledky hospodárenia jednotlivých kategórií mladého dobytku ale aj dojnic (výroby mlieka).

Použitá literatúra je k dispozícii u autorov

Tento článok je venovaný pamiatke Ing. Jozefa Daňa, CSc., ako prejav uznania, úcty a vďaky za jeho celoživotnú prácu.

Článok bol realizovaný v rámci Rezortného projektu výskumu a vývoja č. 3, v rámci projektu CEGEZ č. 262201120042, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a na základe podpory projektu MZE 0002701404.

Ing. Monika Michaličková,
Ing. Zuzana Krupová, Ph.D.,
CVŽV Nitra
Ing. Emil Krupa, Ph.D.,
VÚŽV, v. v. i. Uhříněves

Tabuľka – Ekonomika výroby mlieka bez a so zápočtom odpisov v rokoch 2006 – 2010 (€)

Ukazovateľ	2006	2007	2008	2009	2010	Priemer za obdobie €, kg
Úžitkovosť v kg na KD	14,55	16,36	17,27	16,47	15,31	15,99
Realizačná cena za kg mlieka	0,321	0,348	0,348	0,252	0,284	0,311
Nákladový strop	4,663	5,686	6,018	4,151	4,346	4,973
Ekonomické parametre so zápočtom odpisov						
Vlastné náklady na KD	4,454	5,401	5,923	5,239	5,502	5,304
Vlastné náklady na kg mlieka	0,306	0,330	0,343	0,315	0,359	0,331
Zisk/strata na kg mlieka	0,015	0,017	0,006	-0,063	-0,075	-0,020
Rentabilita nákladov v %	4,7	5,2	1,6	-19,9	-21,0	-6,0
Úspora (+) / prekročenie(-) nákladového stropu	+0,209	+0,285	+0,095	-1,088	-1,155	-0,331
Ekonomické parametre bez zápočtu odpisov						
Vlastné náklady na KD	3,505	4,479	4,961	4,226	4,332	4,300
Vlastné náklady na kg mlieka	0,241	0,274	0,287	0,257	0,283	0,268
Realizačná cena za kg mlieka	0,321	0,348	0,348	0,252	0,284	0,311
Zisk/strata na kg mlieka	0,080	0,074	0,061	-0,005	0,001	0,042
Rentabilita nákladov v %	33,0	27,0	21,3	-1,8	0,3	16,0
Úspora (+) / prekročenie(-) nákladového stropu	+1,158	+1,207	+1,057	-0,075	+0,014	+0,673